

Turky čeká složitý proces modernizace

Hospodářské Noviny
October 4, 2005

Turecký premiér Recep Tayyip Erdogan riskuje mnohé. Vyjednávání s Evropskou unií je napjaté a složité do posledních chvil, zároveň však šéf umírněné islamistické Strany spravedlnosti a rozvoje (AKP) musí manévrovat ve složitých domácích pomerech. Prosazuje modernizační reformy, které narážejí na odpor konzervativcu i v jeho straně, brání se i narcením, že svým islamismem a lpením na tradicích porušuje dedictví zakladatele sekulárního Turecka Mustafy Kemala - Atatürka.

Nejsložitější vztah má Erdogan a jeho strana s armádou, která se považuje za hlavní dedicku Atatürkova odkazu. Konzervativní armádní establishment vidí v reformách, které po Turecku požaduje Evropská unie, ohrožení svého tradicne vlivného postavení. Erdogan odmítl opakované požadavky armády na obnovení platnosti tvrdého antiteroristického zákona.

Kurdové proti EU?

Premiér dokonce podle týdeníku Economist uv ažuje, že nejpalcivejší bezpečnostní problém - otázku Kurdu a boje proti jejich ozbrojencum na východe zeme - bude rešit nikoli represí, ale jednáním.

"Mírové řešení kurdského problému by k tureckým euroskeptikum z rad armády a konzervativních nacionalistu pridalo ještě část vedení kurdské strany PKK. Oni se obávají, že řešení kurdské otázky demokratickými prostredky a tím pádem eroze terorismu by podemlely jejich moc a mohly vyřešit kurdskou otázku v rámci tureckého státu," rekla HN Senem Aydinová, analyticka z bruselského Centra pro evropská politická studia.

Kurdové se také vcera v Lucemburku snažili poukázat na problémy spojené s jejich národem pri demonstraci pred kongresovým sálem, kde o rozhovorech EU a Turecka rozhodovali ministři zahranicí clenských státu unie. V prípade armády, která vede boj proti asi peti tisícum kurdských povstalcu, navíc čeká Erdogana nejtežší zkouška v příštím roce, kdy má relativne liberálního šéfa generálního štábu Hilmi Özköka nahr adit konzervativnější voják Yasar Buyukanit. I proto, aby zastánce sekulárního státu udržel na uzde, zrejme Erdogan potlacil požadavky konzervativnějších volicu své strany na uvolnění zákazu nosit tradicní šátky ve vládních budovách nebo na zvýšení durazu na náboženské vzdělávání.

Modernisté z Kayseri

Evropané casto Turecku vytýkají, že nelze skloubit islám a modernizaci společnosti. Že modernizační experimenty mohou být v souladu s požadavky na dodržování umírněné podoby islámu a zároveň vést k ekonomickému rustu, dokládá studie nevládní organizace ESI. Na příkladu regionu kolem mesta Kayseri v centrální Anatolii, které je centrem svetové výroby džínoviny a domovem druhého nejvýše postaveného tureckého politika Abdulaha Güla, analytici ESI popsali, jak otevírání trhu a zmena z převážně zemedelské ekonomické orientace na prumyslovou mohou radikálne zmenit celou společnost.

"Strukturální reformy z let 2000 a 2001 a filozofie demokratického konzervatismu" vládní s trany AKP byly klíčovou součástí premeny na společnost, v níž islám a modernita dokážou žít pohromade," shrnují autori studie a vyvracejí radu výtek jak evropských odporcu tureckého clenství v unii, tak tureckých nacionalistu, kteří rovněž zahájení rozhovoru odmítají.

Menší turecká nacionalistická strana vcera organizovala demonstraci proti clenství v unii v Istanbulu. Podle pruzkumu podpora clenství mezi Turky klesá, za dobrou vec považuje vstup do Evropské unie jen kolem šedesáti procent Turku.

Podobne jako v Polsku, Pobaltí nebo na Balkáne si však většina obycejných lidí nedokáže konkrétní dopady clenství predstavit. Rozhovory s Evropskou unií mají trvat nejméne osm až deset let a výsledky se dotknou především zemedelství, které je největším sektorem, jehož se zatím reformy dotýkají jen málo. "Největší obtíže pri vyjednávání s EU lze cekat práve v zemedelství a v ochrane životního prostredí. V zemedelství proto, že je to obrovský a nereformovaný sektor a o chrana životního prostredí si vyžádá obrovské náklady na to, aby se splnily požadavky evropského práva, což muže způsobit, že se proti EU postaví nekterí z dosavadních zastáncu clenství, treba podnikatelé," rekla Senem Aydinová